

Az év kiemelkedő szünbiológiai témájú egyetemi doktori (PhD) értekezése-díj

Összeállította: HORNUNG ERZSÉBET (szerk.)

„A Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége 41/2021. (VI. 22.) számú határozatával, a Biológiai Tudományok Osztálya Diverzitásbiológiai és Ökológiai Tudományos Bizottságainak kezdeményezésére, a szünbiológiai témában adott naptári évben egyetemi doktori (PhD) értekezéseiket megvédő fiatal kutatók közül a legkiválóbbak elismerésére „Az év kiemelkedő szünbiológiai témájú egyetemi doktori (PhD) értekezése-díj” alapításáról döntött.

A díjra olyan tehetséges, magyar állampolgársággal rendelkező kutatók pályázhatnak, akik a szünbiológia területén végzik tudományos tevékenységüket, és az előző naptári évben sikerrel védtek meg egyetemi doktori (PhD) értekezéseiket, továbbá tagjai az MTA köztestülete Diverzitásbiológiai vagy Ökológiai Tudományos Bizottságának.

A díj átadására a Diverzitásbiológiai és az Ökológiai Tudományos Bizottság által szervezett, a Magyar Tudomány Ünnepehez kapcsolódó előadótülés keretében kerül sor.” (<https://mta.hu/viii-osztaly/az-ev-kiemelkedo-szunbiologiai-temaju-egyetemi-doktori-phd-ertekezese-dij-111523>)

Az Állattani Közlemények Szerkesztősége a jövőben évente közli a pályázók és díjazottak névsorát, témájuk címét, témavezetőjük és Doktori Iskolájuk nevét, valamint a zoológiai témájú munkák rövid összefoglalóját. Most első alkalommal az elmúlt három év adatai szerepelnek. A rövid összefoglalók csak 2023-ból álltak rendelkezésünkre. A folyóirat szándékai szerint a pályázóknak felajánlja kézirat, rövid közlemény vagy kibővített összefoglaló benyújtásának lehetőségét.

Az eddigi három év pályázói és díjazottjai

2021.

Díjazottak:

PREISZNER BÁLINT

Ökológiai Kutatóközpont Balatoni Limnológiai Kutatóintézete, Hal- és Konzerváció-ökológiai Kutatócsoport, tudományos munkatárs

Doktori értekezésének címe: A viselkedési flexibilitás kapcsolata a sikerességgel szaporodási és szociális helyzetekben

Témavezetők: BÓKONY VERONIKA és LIKER ANDRÁS

Doktori iskola: Pannon Egyetem, Kémiai és Környezettudományi Doktori Iskola

RÁDAI ZOLTÁN

Ökológiai Kutatóközpont Ökológiai és Botanikai Intézet, tudományos segédmunkatárs;
a Lendület Vegetáció és Magbank Dinamikai Kutatócsoport tagja

Doktori értekezésének címe: Eltérő egyedfejlődési sebességű életmenet-stratégiák hátttere és következményei

Témavezetők: BARTA ZOLTÁN és SAMU FERENC

Doktori iskola: Debreceni Egyetem, Juhász-Nagy Pál Doktori Iskola

További pályázók:

MENTES ANIKÓ

Doktori értekezésének címe: Bomló növényi anyagok dominálta sekély tavak összehasonlító mikrobiológiai elemzése

Témavezető: FELFÖLDI TAMÁS

Doktori iskola: Eötvös Loránd Tudományegyetem, Biológia Doktori Iskola

SZANYI SZABOLCS

Doktori értekezésének címe: A nagydobronyi vadvédelmi rezervátum fitofág rovarközösségei

Témavezető: VARGA ZOLTÁN SÁNDOR és NAGY ANTAL

Doktori iskola: Debreceni Egyetem, Juhász-Nagy Pál Doktori Iskola

ZÖLD-BALOGH ÁGNES

Doktori értekezésének címe: Mikológiai vizsgálatok hazai úszólápokon

Témavezető: BRATEK ZOLTÁN

Doktori iskola: Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Biológiai tudományi Doktori Iskola

2022.

Díjazottak:

FEKETE RÉKA

Debreceni Egyetem Növénytan Tanszék, tudományos munkatárs

Doktori értekezésének címe: Utak hatása a növényi sokféleségre

Témavezető: MOLNÁR V. ATTILA

Doktori iskola: Debreceni Egyetem, Juhász-Nagy Pál Doktori Iskola

NAGY NIKOLETTA

Debreceni Egyetem, Természettudományi és Technológiai Kar, Evolúciós Állattani és Humánbiológiai Tanszék

Doktori értekezésének címe: Nagyfejű csajkók (*Lethrus apterus*) génexpressziójának vizsgálata az utódgondozó viselkedés szempontjából

Témavezetők: BARTA ZOLTÁN és NÉMETH ZOLTÁN

Doktori iskola: Debreceni Egyetem, Juhász-Nagy Pál Doktori Iskola

UJSZEGI JÁNOS

Agrártudományi Kutatóközpont Növényvédelmi Intézet; Lendület Evolúciós Ökológiai Kutatócsoport

Doktori értekezésének címe: Kétéltűek kémiai védekezésének evolúciós ökológiája – kölcsönhatások mikrobák és a természetes immunrendszer első védelmi vonala között

Témavezető: HETTYEY ATTILA

Doktori iskola: Eötvös Loránd Tudományegyetem, Biológia Doktori Iskola

További pályázók:

BIRÓ ÉVA

Doktori értekezésének címe: Sallangvirág (*Himantoglossum*) fajok szaporodási sikere különböző tájhasználati módok mellett

Témavezető: BÓDIS JUDIT

Doktori iskola: Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Festetics Doktori Iskola

DEME JUDIT

Doktori értekezésének címe: A hazai koboldmoha (*Buxbaumia* Hedw.) fajok magyarországi elterjedése, termőhelyi preferenciája és fejlődésmenete

Témavezető: CSIKY JÁNOS

Doktori iskola: Pécsi Tudományegyetem, Biológiai és Sportbiológiai Doktori Iskola

LACZKÓ LEVENTE

Doktori értekezésének címe: Molekuláris filogenetikai módszerek alkalmazása a Kárpát-medence biogeográfiai jelentőségének megítélésében

Témavezető: SRAMKÓ GÁBOR

Doktori iskola: Debreceni Egyetem, Juhász-Nagy Pál Doktori Iskola

MAGONYI NÓRA

Doktori értekezésének címe: Genetic Analyses of the Red-footed Falcon (*Falco vespertinus*) – Population Structure and Alternative Reproductive Strategies

Témavezető: MÁTICS RÓBERT

Doktori iskola: Pécsi Tudományegyetem, Biológiai és Sportbiológiai Doktori Iskola

MOLNÁR ATTILA

Doktori értekezésének címe: Kárpát-medencei hajtásos növényfajok elterjedésének bioklimatikus vizsgálata

Témavezető: TÓTHMÉRÉSZ BÉLA és VÉGVÁRI ZSOLT

Doktori iskola: Debreceni Egyetem, Juhász-Nagy Pál Doktori Iskola

WIRTH TAMÁS

Doktori értekezésének címe: Az urbán flóra változásának vizsgálata Pécssett, különös tekintettel a közönséges füge (*Ficus carica* L.) megtelepedésére

Témavezető: CSIKY JÁNOS

Doktori iskola: Pécsi Tudományegyetem, Biológiai és Sportbiológiai Doktori Iskola

2023.

Díjazottak:

FÜLÖP ATTILA

Debreceni Egyetem Evolúciós Állattani és Humánbiológiai Tanszék, tudományos munkatárs; ELKH-DE Viselkedésokológiai Kutatócsoport

Doktori értekezésének címe: Individuality and social behaviour

Témavezető: BARTA ZOLTÁN

Doktori iskola: Debreceni Egyetem, Juhász-Nagy Pál Doktori Iskola

Értekezésem központi témája az egyedi fenotípusos különbségek, különös tekintettel az egyedi személyiségre, és a társas viselkedés közötti kapcsolat vizsgálata. Az értekezésem alapját képviselő négy vizsgálatban két kérdéskört járok körbe: (i) hogyan befolyásolják az egyedi fenotípusos különbségek a társas viselkedés különféle formáit (az egyedek közötti dominancia-viszonyokat, a kereső-potyázó táplálkozási taktikák használatát, az egyedek közötti színezet-alapú jelzésekkel való kommunikációt), illetve (ii) hogyan hat a szociális környezet (a személyiség-összetétel szempontjából) a csoportot alkotó egyedek élettani állapotára. Eredményeink arra utalnak, hogy az egyedi személyiségbeli különbségek egy meghatározó tényező a csapatok szerveződésének és működésének alakításában.

MIKLÓS MÁTÉ

Ökológiai Kutatóközpont, Evolúciótudományi Intézet, Felbukkanó Kórokozók Ökológiája Kutatócsoport, tudományos munkatárs

Doktori értekezésének címe: Édesvízi hidrák és szimbionták filogeográfiai és populációgenetikai vizsgálata

Témavezető: TÖKÖLYI JÁCINT

Doktori iskola: Debreceni Egyetem, Juhász-Nagy Pál Doktori Iskola

Genetikai módszerekkel igyekeztem feltárni a Kárpát-medencei édesvízi hidrák populációnak genetikai és szaporodásbiológiai tulajdonságait, valamint mutualisztikus kapcsolatait.

Megvizsgáltuk a hazai populációk populációgenetikai szerkezetét az állatok szaporodási stratégiáinak szempontjából, valamint a különböző populációk genetikai differenciáltságát. Ezen túlmenően azonosítottuk egy általunk vizsgált populációból származó egyedek szaporodási stratégiáját egy laboratóriumi vizsgálaton keresztül, majd az így megismert stratégiákat összevetettük az egyedek genotípusával. Végül igyekeztünk felderíteni a Kárpát-medencei hidrapopulációk mikrobiom-összetételét és -diverzitását, valamint megpróbáltuk azonosítani a hidrák mikrobiomját befolyásoló külső és belső hatótényezőket.

MIZSEI EDVÁRD

Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság; projektkoordinátor

Doktori értekezésének címe: A görög karsztvipera (*Vipera graeca*) bizonyíték-alapú védelmét megalapozó multidiszciplináris kutatások

Témavezető: TÓTHMÉRÉSZ BÉLA és LENGYEL SZABOLCS

Doktori iskola: Debreceni Egyetem, Juhász-Nagy Pál Doktori Iskola

A 21. század legnagyobb környezeti problémája a biológiai sokféleség rendkívüli mértékű és sebességű fogyatkozása. A parlagi vipera-komplex (*Vipera ursinii*-komplex) Európa egyik legveszélyeztetettebb gerinces fajcsoportja, melynek tagjai közül a veszélyeztetett státuszú görög karsztvipera (*Vipera graeca*) a legkevésbé ismert. Niche-modellek alapján a *V. graeca* élőhelyei rendkívüli csökkenést és fragmentációt fognak elszenvedni, a várható 82–92%-os élőhelycsökkenés mellett, több antropogén tényező is veszélyezteti a faj fennmaradását. Természetvédelmi szempontból a legfontosabb feladat az azonosított kulcsfontosságú területek megőrzése és az élőhelyek állapotának javítása, zavarásának és degradációjának mérséklése.

További pályázók, akik dolgozatuk magas színvonalával ugyancsak elnyerték a jogot munkájuk előadására (MTA, 2023. november 14.):

BOZÓ LÁSZLÓ

Doktori értekezésének címe: Szibériai énekesmadarak vonulásának vizsgálata

Témavezető: TÖRÖK JÁNOS

Doktori iskola: Eötvös Loránd Tudományegyetem, Biológia Doktori Iskola

A Szibériában fészkelő énekesmadarak vonulásáról rendkívül kevés információval rendelkezünk a 2010-es évek elejéig. Ekkor két gyűrűzőállomáson is standard protokoll szerint kezdődött el az adatgyűjtés, amelybe én 2014-ben kapcsolódtam be. Elsősorban a posztafélékkel (füzikék, nádiposzáta, tücsökmadarak) foglalkoztam, de a kutatás későbbi időszakában más kistestű, hosszútávú vonuló fajok is a látókörömbbe kerültek. Publikációinkban feldolgoztuk a célfajok élőhelyhasználatát, megbecsültük a vonulási távolságukat, következtítettünk a vonulási útvonal megtételéhez szükséges megállók számára és földrajzi elhelyezkedésére, biometriai adatok alapján igazoltuk a hosszúsági vonulás tényét, valamint az időjárás és a különböző környezeti faktorok hatását a vonulásukra.

SÜLE GABRIELLA

Doktori értekezésének címe: Homoki erdőssztyepp határvonalainak funkcionális szerveződése a mikroklimatikus mintázatok és a domborzat alapján

Témavezető: KÖRMÖCZI LÁSZLÓ és BALOGH JÁNOS

Doktori iskola: Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Biológiai tudományi Doktori Iskola

Doktori munkám során a vegetációs szerkezet, a mikroklimatikus viszonyok, a talajparaméterek, a funkcionális változók és a domborzati attribútumok közötti összefüggéseket tártam fel homoki erdőssztyepp vegetációban. Sikeresen alkalmaztuk elsőként a tartamgörbe vizsgálati módszert mikroklimatikus adatok elemzésére. A telítési hiány érzékeny indikátora a növényzetre hatással lévő környezeti feltételeknek, és a 3,0 kPa küszöbértékű telítési hiány fontos határérték, ami jól szemlélteti a mikroklimatikus különbségeket. A domborzat és a fás vegetáció fiziognómiája együtthathatva befolyásolja az ökoszisztéma abiotikus és biotikus tényezőit, így az ökoszisztéma működését és a talaj széntartalmának térbeli eloszlását, de jelentős tényezők még az időjárás és a fenológiai stádiumok közötti különbségek.

VAJNA FLÓRA

Doktori értekezésének címe: Viselkedés, morfológia és ökológiai kényszerek nappali lepkekénél

Témavezető: KIS JÁNOS

Doktori iskola: Állatorvostudományi Egyetem, Állatorvostudományi Doktori Iskola

A növény-beporzó kapcsolatok evolúciója részben a viráglátogatók nyelvösszárának és a látogatott virágok kehelyhosszának arányán keresztül alakul. Célunk a kis Apolló-lepkék táplálkozási viselkedését befolyásoló növényi tulajdonságok vizsgálata volt, valamint a pödörnyelv szerepének értékelése a nektárnövény-választásban. A kis Apolló-lepkék nektárnövény-választását egyszerre több tulajdonság befolyásolhatja (virággyakorosság, -szín, -típus, egyedi pödörnyelvhossz). A kapcsolat, a nektárnövény-választás, a növény- és a lepkejellegek évről-évre változhatnak, jelezve, hogy hosszútávú vizsgálatok szükségesek mind a mintázatok leírásához, mind a megértésükhöz.

VERES KATALIN

Doktori értekezésének címe: A zuzmólét napos és árnyas oldala – túlélés a homokbuckák között

Témavezető: FARKAS EDIT

Doktori iskola: Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Biológiai tudományi Doktori Iskola

A homokdűnék egyedülállóan értékes, ámde sérülékeny ökoszisztémáknak adnak otthont, amelyeknek a talajlakó zuzmók is domináns tagjai. Az azonban európai léptékben is kevésbé feltárt, hogy ezeknek a zuzmóközösségeknek az összetételét és a domináns fajok működését milyen környezeti tényezők alakítják. Vizsgálatunk kimutatta, hogy a zuzmók egyaránt erős fajfüggő fiziológiai és elterjedésbeli választ adtak a mikrohabitatonként és évszakosan változó környezeti viszonyokra. Továbbá kimutattuk, hogy táji léptékben a homokbuckák nyújtotta diverz mikrohabitatok fajgazdag zuzmóközösségeknek adhatnak otthont, amennyiben sikerül megőrizni változatos domborzatukat és természetes növényvilágukat.